

Aneimonen

Medlemsblad för Hallsbergs Naturskyddsförening
Nr 2 1997

Slätter i Broby äng

Innehåll:

Ordföranden har ordet	2	Ängens dag	4
Hopajola	2	Naturdricka	6
Studiecirkel om fåglar	3	Från svampexkursionen	8

Några ord från ordföranden

Hej på er igen. Detta är det enda numret av Anemonen under 1997. I fortsättningen ska vi försöka ge ut i två nummer per år. Om du har något som du har skrivit eller vill att vi ska skriva om: Ring eller skriv. I detta nummer kan du läsa lite om ett par av våra aktiviteter i år. Du är förstås välkommen att delta i verkligheten nästa år. Den första chansen blir måndag 26 januari då vi startar en studiecirkel om fåglar.

Vårprogrammet sänder vi ut i samband med kallelsen till årsmötet som blir måndag 9 mars. Då har vi bokart in ett intressant besök av Lennart Säfbom som ska berätta och visa material från sina stensamlingsresor till Australien (han är opalspecialist).

Väl mött under 1998

Sture Hermansson

Hopajola

Visste du att Hallsbergs naturskyddsförening är medlem i Hopajola?

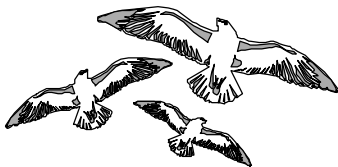
Hopajola arbetar med att samla in pengar till naturvård i länet, dels genom sponsring av företag (*Naturbörsen*), dels genom privatpersoners bidrag (*Naturvärmet*). Dessutom har länets kommuner lovat att skjuta till lika mycket pengar som samlas in från andra håll.

Du kan bli medlem i Naturvärmet genom att sätta in minst 100 kronor på postgiro 90 11 02-4. Då får du bli medlem i Hopajolas tidning två gånger per

år, Hopajolas diplom och nål samt inbjudan till exkursioner, men framför allt har du bidragit till naturvårdsarbetet i vårt län.

23 nya naturreservat har bildats med bidrag från Hopajola på några få år. Dessutom har bidrag getts till att utvidga Broby äng.

Studiecirkel om fåglar

I slutet av januari startar vi vår nya studiecirkel om fåglar. Det ska bli en cirkel på nybörjarnivå och den är tänkt att bestå av 4 träffar inomhus och några gånger utomhus. Dag och mål för utomhusaktiviteterna får bestämmas när vi vet hur våren utvecklar sig och hur stort intresset är.

Under inomhusträffarna kan vi lyssna på fågelskivor, lyssna på tips från ledarna osv.

Plats för inomhusträffarna:

- Kullängen

Datum för inomhusträffarna:

- Måndag 26 januari.
- Tisdag 10 februari
- Måndag 23 februari
- Tisdag 10 mars

Ledare

- Leif Karlsson, Arne Holmer, Christer Dernfalk m.fl.

Litteratur

- En fågelbok som du redan har eller köper.

Hjälpmedel

- Kikare och varma kläder till utomhusaktiviteterna.

Anmälan

Antingen till Leif Karlsson (tel. 0582-124 32) eller när du kommer till första träffen

ÄNGENS DAG

Söndag 11 augusti var utlyst till Ängens dag och i år var vår årliga slåtter i Broby äng utnämnd till länsängsdag och inbjudan hade gått ut till alla naturskyddsföreningens kretsar i länet. Vi var väl förberedda med levande musik, handvevad slipsten, hemmajord naturdricka och en närande sallad till lunch.

Parkeringen fylldes snart med bilar (vi fick ställa oss i dubbla led) trots att gästerna från utanför kommunen inte var många, det var familjen Teljå från Kumla och Kjell Oskarsson från Karlskoga.

Den öppna delen av Broby Äng är en gammal åker- och betesmark och alldeles för näringsrik för att vara en artrik äng. När området avsattes som reservat för fem år sedan var växtligheten frodig och dominerades av arter som älggräs och hundäxing med inslag av nässlor. För att tära på markens näringsinnehåll bestämdes att ängen i början skulle slås två gånger om året och materialet fraktas bort. Större delen av ängen slås med maskin båda gångerna, men ett delområde slår vi med lie under ängens dag andra söndagen i augusti. I år hade det hakat upp sig och det hade bara blivit en slåtter i slutet av juli och det område som vi skulle slå med lie hade då lämnats

till oss. Den grova växtlighet gjorde en del motstånd mot liarna, men med ett antal pauser för bryning och några besök vid vätskekontrollen hade vi snart slagit vår ängsytta.

Vid det laget hade vi gjort oss förtjänta av en lunchpaus. Salladen och drickat smakade utmärkt och stärkta till kropp och själ gav vi oss i kast med växtligheten på dikesrenar och i skogsbyrn.

När det var klart kunde vi tacka varandra och återvända hem efter ett gott dagsverke.

Bild 1. Kerstin vevar medan Tage slipar lien åt spelmannen Bertil Mårtensson

Bild 2. Slåttern i gång. Några små höstackar har redan producerats och arbetsstyrkan närmar sig skogskanten.

Bild 3. (Nästa uppslag) Annika och Inger ordnar med dricka och sallad till alla törstiga och hungriga.

Bild 4. (Nästa uppslag) Vi hade tur med vädret och de som inte fick plats vid borden tog sin lunch sittande på marken.

RECEPT PÅ NATURDRICKA

Margareta Folmers naturdricka blev så populär vid Ängens dag att hon här på allmän begäran publicerar recepten på dem. Varsågoda.

Björkbladsaft

1 kg björkblad (plockas före midsommar)
4 l vatten
2 kg socker
7 citroner
(vid längre förvaring 2 kryddmått bensoat)
Bladen och vatten kokas 5 min. Låt dem dra en stund innan bladen silas. Koka saften med socker och citronsaften 20 min. fylls i varma flaskor ända upp. (Ges inte till alltför små barn)

Rabarberdricka

Skölj och skär rabarbern i bitar. Fyll på vatten i jämnhöjd med rabarbern. Häll i 2 matskedar koncentrerad citron eller saft från ½ till 1 citron. 1 hel kanelstång per liter vatten. Låt koka ca 20 minuter. Sila och tillsätt 4–6 dl socker per silad saft och låt koka 5 minuter. Häll på varma flaskor. Vid längre förvaring tillsätt bensoat.

Saft av svarta vinbärsblad.

1½ l tätt packade fina svarta vinbärsblad.
1 l vatten
1 kg (1,2 l) socker
2 citroner
1 msk citronsyra
½ tsk bensoat
Skölj bladen och torka dem i handduk.

Lägg dem i en rostfri bunke.

Blanda socker och vatten. Koka upp Skiva citronerna och lägg dem i den kokande sockerlagen. Strö citronsyra och bensoat över bladen. Häll den heta lagen över bladen och rör om. Täck över med handduk och låt stå i 3 dygn. Rör om ibland

Sila saften och häll den på rena flaskor med bra skruvlock.

Det blir en ljus saft med mild smak som passar bra som barndryck. Svarta vinbärsblad innehåller C-vitaminer. Späd med vatten och servera med smal citronklyfta och isbit.

Det här är en bra saft att göra om vinbärsskörden slagit fel.

SVAMPEXKURSION 7 SEPTEMBER

Årets svampexkursion gick till Skåleområdet
under ledning av K.G. Nilsson

Svampåret blev lite underligt. På sommaren såg det först ut att bli en rekordtidig svampsäsong, sedan torkade alltihop in och det var svårt att hitta en enda svamp. En liten skara på sju optimister samlades dock för årets exkursion och efter lite diskussion bestämde vi oss för att försöka med Skåleområdet. Väl där delade vi upp oss i grupper som gjorde en insamlingstur ut i skogen innan vi samlades igen och gick igenom våra fynd.

Våra farhågor om en svampfri skog besannades inte alls. Det fanns åtskilligt att titta, lukta och känna på, och det var många intressanta fakta ur svamparnas värld vi fick lära oss. Sammanlagt fann vi 75 arter och K.G. kunde identifiera nästan alla, även om det fanns en del svårbestämda exemplar.

Svampar med lukt

”Varje erfaren mykolog lägger avgörande vikt vid lukten” kan man läsa i boken Svamp som gift, drog och medicin av Ingvild Broch och Ben Johnsen som jag citerar ibland i fortsättningen. Vi satsade hårt på det där med lukt och bland våra fynd

fanns många intressanta dofter. Sätt in näsan under hatten på svampen och dra in ordentligt nästa gång du studerar en svamp. Om det är en liten svamp kan det hjälpa med att krossa hatten mellan fingrarna innan man drar in aromen.

De flesta broskskivlingarna är små klena arter men *lökbroskskivling* luktar så starkt av lök att du kan torka den och använda som smaksättning i maträtter. *Barrbroskskivlingen* däremot ska du akta dig för i mat-sammanhang. Den luktar ruttet kål.

När vi ändå är inne på olämpliga matsvampar kan vi nämna *Mjöl-skivlingen*, den är visserigen ätlig men kan lätt förväxlas med giftiga arter. Den luktar mjöl eller eller

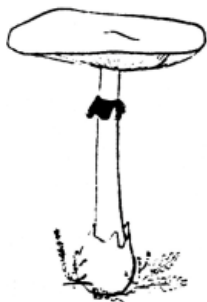
Barrbroskskivling

Mjöl-skivling

möjlig pressjäst, smaken går isär lite där. Den *svart-ringade flugsvampen* är inte heller att rekommendera som matsvamp. Den är giftig trots sin oskyldiga doft av rå potatis. Bland riskor och kremlor finns det en del trevliga dofter. Vi fann att *Kokosriskan* och *Mörk kokosriskan* faktiskt doftar tydligt kokos, medan *lakritsriskan* doftar lakrits. *Svedkremla* har en doft som kan uppfattas som gamla vinfat (gammalt rödvin).

Spindlingarna erbjuder även de en del starka luktupplevelser. Bland våra insamlade svampar hade vi tre olika blåviolettera arter.

Svartringad flugsvamp

en otrevlig upplevelse. För att fullborda den lilla samlingen drog vi in doften av stinkspindlingen och fann att den bar sitt namn med heder.

Giftiga

”I Sverige har det faktiskt bara registrerats 12 dödsfall av svampförgiftning under perioden 1951–80 och inget efter 1980. Däremot inträffade 100–150 allvarliga förgiftningsfall 1979–86 och totala antalet anmälda fall bara under 1986 var nästan 150. Men antalet svampplockare ökar nu så starkt att antalet förgiftningsfall nog kommer att stiga om inte spelreglerna följs. Det finns en del giftiga svampar i Sverige som kan ge mer eller mindre allvarliga förgiftningar, bara för att nämna stenmurklorna igen: om man glömmar att förvälla dem eller kokar soppa på förvällningsvattnet. Detta förorsakade hela 52 förgiftningsfall 1986. Som tur är finns det väldigt få verkligt dödligt giftiga svampar, de kan nästan räknas på en hand: Bolmörtsskivling, gifthätting, giftrådskivling (tegelröd), toppig giftspindling, orangebrun spindling, vit flugsvamp och lömsk flugsvamp”

En spindling

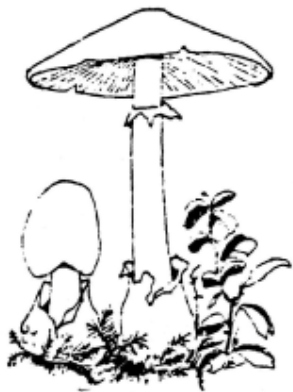
Violspindlingen var helt angenäm att lukta på medan bockspindlingen var

Våra giftiga fynd

Vi fick in en del otäckingar, tre av de giftigaste arterna:

Vit flugsvamp, den gamla kändisen bland giftsvampar. Den är lätt att känna igen på sin helt vita färg och att den har både strumpa och ring. *Toppig giftspindling*, kanske den farligaste av alla giftsvampar efter-

som den inte alltid ger sig tillkänna med några symptom förrän efter en vecka då njurarna har hunnit ta obotlig skada. Den har ett

ganska alldagligt utseende, en brunaktig spindling. Var särskilt försiktig med bruna svampar. Det är nog bara trattkantarellen som, plockad försiktigt, kan rekommenderas av alla bruna svampar i skogen.

Mjöldryga är en parasitsvamp som orsakat mycket elände förr i tiden. Förgiftning av parasitiska svampar som växer på olika livsmedel räknas tydligen inte som svampförgiftning.

Ergotism som orsakas av mjöldryga har annars varit en vanlig förgiftning. Det tidigaste vittnesbördet om ergotism är en assyrisk inskription från 600 f. kr. Ergotamin, ett av de aktiva ämnena i mjöldrygan verkar sammandragande på glatt muskulatur vilken finns bl a i blodkärlen och i livmodern. I parseernas heliga bok (400–300 f.kr.) talas om ”skadligt gräs som orsakar abort och död i barnsäng”

Sammandragningen av

Vit flugsvamp

musklerna i blodkärlen leder till dåligt blodflöde och att vävnader dör i armar och ben. De svartnade extremiteterna ansågs förtärda av den heliga elden. Sjukdomen kallades också antoniuseld. Antoniterorden, uppkallad efter den helige Antonius, sysslade med att behandla sjuka bl.a. människor som led av ergotism. Flera förgiftningskatastrofer orsakade av mjöldrygeförgiftning är kända från medeltiden och framåt, t.ex. i Aquitaine i Frankrike år 944 med över 40 000 döda.

Inte förrän 1853 lyckades de franska bröderna Tulasne, läkaren Charles och botanisten Louis-René, klarlägga sambandet mellan ergotism och mjöldrygan. I vår tid har ämnen från mjöldrygan använts som bas för framställning av mediciner inom gynekologin och för att behandla migrän. Här finns också utgångsmaterial för att tillverka den hallucinogena drogen LSD.

Ätliga

Vi hittade flera ätliga svampar också. Både blek och rödgul Taggsvamp, rödgul trumpetsvamp och ett exemplar av den vanliga kantarellen. Soppar är utmärkta matsvampar, undvik bara arterna med röda sporer. Milda kremlor och riskor är också ätliga.

Mjöldrygor på råg

Sture Hermansson

Spindling eller spindelshivling

Svenska botaniska föreningen (som bl a ger ut Svensk Botanisk Tidskrift) försöker få fram allmänt accepterade svenska namn på olika växter. 1987 publicerade svampkommittén sitt för

slag. Där föreslår de bl a några nya ling- eller ingnamn. Vaxshivlingar blir vaxingar och spindelshivlingar blir spindlingar. Framtiden får utvisa vilken namnform som vinner.

Artlistan

Diverse

Mörk röksvamp
Guldhorn
Dvärggullhorn
Mjöldryga

Tickor

Björkticka
Fårticka (möglig)
Borstticka
Cinnoberticka

Taggsvampar och kantardler

Dropttaggsvamp
Blektaggsvamp
Röd gul taggsvamp
Kantarell
Röd gul trumpetssvamp

Soppar

Gallsopp
Björksopp
Fläcksopp
Sammetsopp
Citrongul slemshivling
Svartfotad
pluggshivling

Shivlingar

Broskmussling

Fläckmusseron
Väghampinjon
Mosshättning
Rynkhätta
Lökbrosshivling
Barrbrosshivling
Liten hjulbrosshivl.
Grenbrosshivling
Mjölshivling
Brun kamsshivling
Vit flugsvamp
Svartringad flugsvamp
Gulflockig
fjällshivling
Rostbrun grynsshivling
Gulköttig grynsshivling
Laxshivling
Storlaxshivling
Ametistsshivling
Besk nagelsshivling
Blek nagelsshivling
Brun nagelsshivling
Sköldshivling
Stålnopping
Röd slemshivling
Grå broskshivling
Rödshivling
kanelshivling
Aprikosshivling
Violshivling

Bockshivling
Stinkshivling
Björkshivling
Honungssshivling
Blåslemmig shivling
Gul shivling
Umbrabrun shivling
Hedshivling
Spetsstoppig shivling
Glesskivig shivling
Obest. shivling

Riskor och kremlor

Giftkremla
Lackkremla
Blek björkkremla
Storkremla
Blek giftkremla
Skörkremla
Obest. kremla
Guldkremla
Kokosriskor
Mörk kokosriskor
Röriskor
Gulriskor
Småriskor
Skogsriskor
Svartriskor
Svedriskor
Lakritriskor

B föreningspost

Avsändare:

Hallsbergs Naturskyddsförening

Soldatvägen 11

694 30 Hallsberg

Kontaktpersoner:

Sture Hermansson 0582-135 87

Arne Holmer 0582-407 58

